

Poblet, Josep M. 2022. *De Barcelona a l'Havana... passant per Darnius*. Edició i introducció a cura de Jaume Ferrer i Puig. Martorell: Adesiara, 306 p.

JAUME CLARET MIRANDA

Estudis d'Arts i Humanitats – UOC (Espanya)

<https://orcid.org/0000-0002-5886-3621>

doi: <https://doi.org/10.7238/dd.voi11.420643>

La teoria sobre el procés de nacionalització que Miroslav Hroch¹ va desenvolupar per a l'Europa de l'Est resulta fàcilment traslladable a territoris com Catalunya. Segons l'acadèmic txec, l'expansió i la popularització d'una literatura pròpia —després d'una fase prèvia de redescoberta a càrrec d'erudits— era una condició necessària, tot i que no suficient, perquè aquell regionalisme cultural evolucionés cap a un moviment polític. En un país de lletraferits com Catalunya, foren moltes les plomes que van participar en aquesta capillarització prèvia. Així, la posterior democràcia republicana i el projecte autonòmic d'Esquerra Republicana de Catalunya (ERC) van trobar el terreny propici per fructificar i van escombrar el sistema liberal monàrquic i, en bona mesura, els plantejaments duals i de classe de la Lliga.

L'historiador de la literatura Jaume Ferrer i Puig ha consagrat bona part de la seva recerca a recuperar una d'aquestes figures: l'escriptor i polític Josep Maria Poblet i Guarro (Montblanc, 1897 – Barcelona, 1980). Després de dedicar-hi la tesi (2016) i alguns treballs sobre el seu paper com a dramaturg, va publicar un primer llibre, fruit de la recerca doctoral, focalitzat en la vessant periodística i de construcció intel·lectual del personatge. Així, a *Josep Maria Poblet: periodisme i acció* (PAM, 2018) exhumava més d'un centenar d'articles de la premsa local escrits entre 1914 i 1936 —el parèntesi que va de la Mancomunitat a la Generalitat de preguerra. S'hi evidència, per una banda, la seva doble conversió en un referent intel·lectual de la capital de la Conca de Barberà i en un militant de la nounada ERC, i, per l'altra, se'ns apareix com el perfecte model d'allò teoritzat per

¹ Miroslav Hroch, *La naturalesa de la nació* (València: PUV, 2001).

Hroch, ja que des de la cultura —tant l'associacionisme com el periodisme comarcals— arriba a la política, cercant d'estendre les noves idees «al major nombre d'espais de la societat montblanquina» (p. 253).

Sens dubte, Poblet resulta un excellent estudi de cas per resseguir «una trajectòria ideològica paral·lela a l'exercici de l'escriptura, principalment la crònica periodística», que va dur-lo des del catalanisme cultural acomodats als paràmetres de la Lliga fins a les noves formes més democràtiques i mesocràtiques (p. 19). Amb tot, estem parlant d'una figura menor dins d'una Catalunya que, en aquells moments, va produir un estol d'individus similars, alguns amb major tremp literari, d'altres amb més continuïtat històrica i uns darrers amb una influència política superior. Fins i tot el seu retorn el 1948 des de Mèxic —on la seva activitat literària havia meregut ressò i guardons— i la seva reintegració el 1980 a la política activa institucional —fou diputat del primer parlament postfranquista i, com a president de la mesa d'edat, va prendre la paraula— queden com a curiositats d'especialista i com la metàfora de continuïtat literària i autonòmica a través de la seva persona.

Com reconeix el mateix Ferrer, el pas del temps ha acabat de desdibuijar la seva presència i l'ha reduït en bona mesura al nomenclàtor local i a la nota erudita (p. 8). De fet, fins i tot al Montblanc natal de biògraf i biografiat trobem, en aquest període, noms de major relleu, com l'advocat i polític —i protector del mateix Poblet, que li va fer de secretari personal a l'Audiència Territorial de Catalunya i al Tribunal de Cassació— Josep Andreu i Abelló (Montblanc, 1906 – Madrid, 1993) o l'agrarista i polític Josep Folch i Folch (Montblanc, 1897–1985). Contra aquest progressiu arraconament, Ferrer planteja salvar la seva rellevància com a nexa d'unió entre generacions intel·lectuals (p. 42–43) i, sobretot, preservar la seva prosa d'exili, «perquè és una de les vies de diàleg amb el passat i la identitat catalanes. La seva és una literatura que brota de la realitat, de la interacció de l'escriptor amb l'espai i el temps en què es mou, així com de l'observació del paisatge i la reelaboració de la memòria personal i col·lectiva» (p. 20).

Coherent amb aquesta idea, ell mateix ha estat el curador de la recuperació —en el cinquantenari de la seva primera edició— de *De Barcelona a l'Havana... passant per Darnius* (Adesiara, 2022). El volum apareix dins de la col·lecció «De Cor a Pensa», impulsada pel segell de Martorell el

2011, amb la voluntat de diversificar l'impuls inicial, centrat en edicions bilingües de clàssics, per incloure-hi també el rescat de textos catalans contemporanis desapareguts o no prou considerats en el seu moment.

Publicat originalment el 1942 a Mèxic i, per tant, un dels títols pioners pel que fa al tractament de l'exili, va ser el primer escrit de Poblet lluny de Catalunya, però el tercer a ser editat. Abans d'aquest, van sortir d'impremta el *Llibre d'Or, 1840-1940. Societat de Beneficència de Naturals de Catalunya* (1940), fruit de l'encàrrec del Casal Català de l'Havana, i *Records vells i històries noves* (1940), on aplegava quatre textos testimonials. L'obra que ens ocupa respon a les notes preses al natural entre el 21 de gener del 1939 i finals del 1940. És a dir, comprèn el parèntesi temporal que va des de l'atropellada sortida de Barcelona fins a la rocambolesca arribada a Cuba, inclòs el caòtic creuament de la frontera, la penúria dels camps de refugiats, les incerteses com a refugiat al sud de França i les aventures pel Carib abans d'atracar a l'antiga colònia espanyola.

Aquest primer testimoni pren la forma de crònica desenfadada en disset petits capítols —excepte el penúltim, «Ja som a Sants!», molt més llarg. Justament, serà aquest to a mig camí de l'oralitat, del detall pintoresc i de la humorada allò que el farà sobresortir entre els llibres sobre els primers moments de l'exili. Tot i que no sempre positivament, ja que allò que per a alguns era amenitat i interès humà, per a d'altres serà blasmat com a bufonada, frivolitat i manca de qualitat literària. La polèmica no deixava de ser estèril, atès que el mateix autor obria el llibre assegurant que, d'entre tots els que hi havia sobre l'exili, «voldríem haver fet el menys transcendent i el menys polític» (p. 57). Era, per tant, un defugir voluntari del dramatisme i de la transcendència per cercar una mirada optimista i esperançadora, no exempta d'informacions rellevants.

Així, sobresurt l'exhaustiu *name-dropping* de Poblet, que permet resseguir trajectòries, entendre relacions i dibuixar xarxes dins de l'exili. No escapa al curador aquesta rellevància, i ell mateix la reforça amb una generosa anotació que s'enfila a la seixantena de pàgines. Amb tot, sens dubte el capítol històricament més interessant sigui el setè, bastit a partir de cartes de refugiats que trenquen la unitat formal i assumeixen la veu narradora. Tot i que no identifica els seus interlocutors, el contingut resulta especialment revelador, i retrobem al llarg del text altres fragments

suggeridors, com ara aquest: «A l'exili hem vist un banquer convertit en fabricant de xoriços; un conseller de la Generalitat al capdavant d'un establiment de peix fregit; un advocat disfressat de *fakir* dins d'una barraca, i un arquitecte fent filigranes per ràdio amb el xilofon [*sic*]» (p. 245). Fins i tot algunes obres recents recorren a *De Barcelona a l'Havana... passant per Darnius* com a reforç dels propis arguments.²

D'alguna manera, aquella obra que l'any 1942 aspirava a deixar un testimoni dels primers moments de l'exili apte per a tots els públics i a esdevenir, com diu Ferrer a la introducció, «una manera de viure, sobretot de viure la catalanitat i mantenir-ne la flama encesa a través del conreu del fonament de la cultura: la llengua» (p. 20), cinquanta anys més tard pren un nou sentit. D'una banda, té el valor del testimoni que cerca camins no fressats per fer arribar la seva experiència. De l'altra, hi ha la recuperació d'un text que maldava per preservar una certa normalitat dins de l'excepcionalitat, sent una baula més dins d'una literatura catalana que també volia interpel·lar el públic general a través de l'amenitat. Encara que només fos per reintegrar aquesta literatura de l'exili en el gran relat sobre les nostres lletres, ja pagaria la pena l'esforç.

This work is subject to a [Creative Commons Attribution 4.0 International Public License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/).

² Montserrat Bacardí, *La veritat literària de Teresa Pàmies* (Vic: Eumo, 2023), 92.